

ΜΙΑ ΑΠΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΚΑΡΔΙΤΣΑ ΤΟΥ 1892 ΚΑΙ Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΝΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΤΡΑΓΟΥΔΙΟΥ

Αριστομένη Καλυβιώτη

A. Η ΚΑΡΔΙΤΣΑ ΣΤΑ ΤΕΛΗ ΤΟΥ 19ου ΑΙΩΝΑ

Η Καρδίτσα, μια μικρή πόλη της Δυτικής Θεσσαλίας, ενσωματώθηκε στο Ελληνικό Κράτος τον Αύγουστο του 1881. Αμέσως μετά, έχουμε μια συνεχή αύξηση του πληθυσμού της, όπως και ολόκληρης της Θεσσαλίας.

Άνθρωποι από διάφορα μέρη της Ελλάδος εγκαθίστανται σ' αυτήν, προσδοκώντας καλύτερες συνθήκες για την επαγγελματική τους δραστηριότητα. Ταυτόχρονα, Έλληνες από τη γειτονική Ήπειρο, αφήνουν τα υπό τουρκική κυριαρχία ακόμα χωριά τους και εγκαθίστανται κι αυτοί στις ελεύθερες περιοχές, αναζητώντας καλύτερο μέλλον. Η φυγή των Τούρκων, που πωλούν τις περιουσίες τους, και η εκ του γεγονότος αυτού δυνατότητα να αποκτήσουν φθηνή γη, δίνει ένα ακόμα κίνητρο γι' αυτές τις μεταναστεύσεις.

Στην Καρδίτσα, εκτός των άλλων, εγκαθίστανται πολλές οικογένειες Βλάχων από τη Σαμαρίνα, ορεινό χωριό της Πίνδου. Τότε η Σαμαρίνα (που σήμερα ανήκει διοικητικά στον νομό Κοζάνης) ήταν ακόμα στην τουρκική επικράτεια. Δημιουργείται έτσι μια συνοικία, που ακόμα και σήμερα ονομάζεται Βλαχομαχαλάς. Η συνοικία αυτή διατηρεί την πληθυσμιακή συνοχή της τουλάχιστον μέχρι το 1970, οπότε αρχίζει η ανοικοδόμηση πολυκατοικιών και η σταδιακή αλλοίωση της συνθεσής της.

Την περίοδο του μεσοπολέμου, δημιουργείται και μια άλλη συνοικία από Βλάχους, του χωριού Γαρδίκι Τρικάλων, το Γαρδικιάκι.

Οι Βλάχοι αναπτύσσουν έντονη εμπορική δραστηριότητα και αποτελούν, μαζί με τους γηγενείς Καραγκούνηδες, την δεύτερη μεγάλη πληθυσμιακή ομάδα της Καρδίτσας.

B. ΤΑ ΕΠΕΙΣΟΔΙΑ ΤΟΥ 1892

Το 1885 αρχίζει να κυκλοφορεί, στην Καρδίτσα η εφημερίδα "ΘΕΣΣΑΛΙΩΤΗΣ". Ήδη κυκλοφορούσε από το 1882 η εφημερίδα "ΚΑΡΔΙΤΣΑ", αλλά όχι σε κανονικά

χρονικά διαστήματα.¹ Η "ΘΕΣΣΑΛΙΩΤΗΣ" εκτός από τις ειδήσεις πανελληνίου ενδιαφέροντος που δημοσιεύει, ασχολείται και με τοπικά γεγονότα.

Στο φύλλο της 17ης Απριλίου 1892, της παραπάνω εφημερίδας, δημοσιεύεται, με τον τίτλο "Απαγωγή", η παρακάτω είδηση:

"Περί λύχνων αφός της παρελθούσης Κυριακής ο Τσούλιας Κοκκότης Σαμαριναίος απέγαγε βιαίως την βλαχοπούλαν Ευαγγελήν θυγατέρα του Μ. Μπουτάλα μεμνηστευμένην ούσαν. Το γεγονός ενεποίησε μεγίστην παρά τοις Βλάχοις αίσθησιν".

Άλλοι καιροί, άλλες νοοτροπίες και κάτι που σήμερα φαίνεται αστείο, τότε αποτελούσε πράξη σοβαρότατη και πολλές φορές αιτία αιματηρών διενέξεων.

Ας δούμε όμως ποιοί ήταν οι πρωταγωνιστές των επεισοδίων και τι ακριβώς συνέβη:

Ο Βλάχος Μιχάλης Μπουτάλας ή Στύλας, είχε τέσσερα αγόρια, τους Κώστα, Χρήστο (ή Τέγο), Δημήτρη, Γιάννη (ή Νούλη) και δύο κόρες, που η μία ονομάζονταν Βαγγελιώ. Διατηρούσαν ταβέρνα, πιθανότατα στην σημερινή οδό Χατζημήτρου, μεταξύ των οδών Υψηλάντου και Λεωφ. Δημοκρατίας, στις πάρυφές του Βλαχομαχαλά. Το σπίτι τους δεν βρισκόταν εκεί, αλλά κοντά στην ανατολική είσοδο της Καρδίτσας, στην σημερινή μικρή οδό Εθνομαρτύρων, δίπλα στον κυλινδρόμυλο ιδιοκτησίας οικογένειας Κολέτσου.

Στην υπηρεσία τους είχαν έναν νεαρό βλάχο, τον Ζήση Μιχ. Κοκκότη (Τσούλιας είναι κατά τους Βλάχους το καϊδευτικό του ονόματος Ζήσης).

Ο Τσούλιας Κοκκότης λοιπόν, ερωτεύτηκε την Βαγγελιώ και τη ζήτησε σε γάμο από τον πατέρα και τ' αδελφία της. Οι τελευταίοι του απάντησαν στην αρχή θετικά και του υποσχέθηκαν ότι θα του την "δώσουν". Ίσως εκεί αναφέρεται η φράση "μεμνηστευμένη ούσαν" της εφημερίδας.

Τελικά, για αγνώστους λόγους, οι Μπουταλαίοι υπεχώρησαν και ο αρραβώνας (ή η υπόσχεση) ματαιώθηκε. Τότε ο Τσούλιας αποφάσισε να απαγάγει τη Βαγγελιώ. Το επιχείρησε ένα Σαββατόβραδο, που οι άρρενες

της οικογένειας είχαν πάει σε γάμο. Με την βοήθεια ενός ακόμα υπαλλήλου των Μπουταλαίων, που του άνοιξε το παράθυρο, μπήκε στο σπίτι και την άρπαξε. Έγινε μάλιστα αντιληπτός από τη μητέρα της, που προσπάθησε να τον σταματήσει, αλλά δεν τα κατάφερε.

Μαζί με τη Βαγγελιώ πλέον, ο Τσούλιας, κατέφυγε σε κάποιο κοντινό βουνό.

Οι παραπάνω λεπτομέρειες για το επεισόδιο έχουν συλλεγεί προφορικά και συνεπώς είναι ελλιπείς και όχι πάντα αξιόπιστες. Έτσι, δεν μπόρεσα να διαπιστώσω από την έρευνα αν η απαγωγή έγινε με τη θέληση της κοπέλας ή η τελευταία σύρθηκε με την βία από τον Τσούλια στο βουνό.

Κάτι τέτοιο δεν είναι βέβαια δυνατόν να εξακριβωθεί μετά από το πέρασμα ενός και πλέον αιώνα. Μάλλον όμως έγινε παρά τη θέληση της Βαγγελιώς, γιατί όταν κάποια απαγωγή ήταν εκούσια, συνήθως κατέληγε σε γάμο. Κάτι που, όπως θα δούμε παρακάτω, δεν συνέβη στην περίπτωση μας. Στο βουνό όμως, η Βαγγελιώ αρρώσπισε και ο Τσούλιας αναγκάστηκε να την αφήσει ελεύθερη να γυρίσει στο σπίτι της. Αυτή μάλιστα, προκειμένου να τον καταφέρει, του υποσχέθηκε να πει ότι έφυγε μαζί του με την θέλησή της.

Επέστρεψε λοιπόν η Βαγγελιώ, αλλά ο Τσούλιας συνελήφθη και κλείστηκε στις φυλακές της Λάρισας. Ενώ εκκρεμούσε η δίκη, έγιναν στην Καρδίτσα και άλλα επεισόδια, που δείχνουν ανάγλυφα το τι καταστάσεις δημιουργούσαν οι απαγωγές.

Στην εφημερίδα της Αθήνας "ΕΦΗΜΕΡΙΣ", στο φύλλο της 3ης Νοεμβρίου 1892, δημοσιεύθηκε ανταπόκριση από την Καρδίτσα με τίτλο: "ΤΡΑΓΙΚΑΙ ΣΚΗΝΑΙ ΕΝ ΚΑΡΔΙΤΣΗ" και υπότιτλους: "Δια μίαν απαγωγήν. - Παλαιαί αμαρτίαι. - Η σιδηρά ράβδος. - Συμπλοκή. - Οι τραυματίαι. - Και η στρατιωτική αρχή το μέρος της."

Το κείμενο είναι το παρακάτω:

"Καθ' α επιστέλλει ημίν ο εν Καρδίτση ανταποκριτής, τραγικώταται σκηναί διεδραματίσθησαν αὐτοὶ τὴν παρελθούσαν Κυριακὴν ὑπὸ τὰς ἐξῆς περιστάσεις: Οἱ Τζήμος Σαμαράς, Γεώργιος Στεφανῆς καὶ Γιάννης Δόντας, φίλοι καὶ οπαδοὶ τοῦ κατὰ τὸν παρελθόντα Ἀπριλίον ἀπαγαγόντος τὴν εὐειδίη καὶ δροσεράν βλαχοπούλαν Εὐαγγελιώ Μ. Μπουτάλα καὶ ἡδὴ κρατούμενου ὡς υποδίκου δια τὴν πράξιν αὐτὴν Τζούλια Κοκκότη, ἐν φαιδρᾷ καὶ διαχυτικῇ καταστάσει εὐρισκόμενοι περιήρχοντο τὴν πόλιν ἄδοντες τὸ ὑπ' αὐτῶν ποιηθέν καὶ περὶ τὴν ἐν λόγω ἀπαγωγήν ἀναφερόμενον τραγούδι. Ἐν τέλει δ' ἀπεφάσισαν νὰ μεταβῶσιν ὅπως πῶσιν οἶνον ἐν αὐτῷ τῷ οἰνοπωλείῳ τῶν ἀδελφῶν τῆς ἀπαχθείσης νεανίδος μὴ λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν οὐτε τὸ μεταξὺ τῶν συγγενῶν τῆς ἀπαχθείσης καὶ τῶν φίλων τοῦ ἀπαγωγέως ἀναπτυχθέν μῖσος, οὐτε τὴν ἐκδικτικὴν νῦν ἐζήτουν οἱ τῆς ἀπαχθείσης ἀδελφοί.

Μεταβάντες λοιπὸν εἰς τὸ ρηθὲν οἰνοπωλεῖον ἐκρουσαν τὴν θύραν, ἵπτις ἀμέσως τοὺς ἀνεώχθη. Ἀντὶ ὅμως νὰ τοὺς δοθῇ οἶνος, ὕβρει τοὺς υπεδέχθησαν, εἰς ας αὐτοὶ

- Φωτογραφία εποχής. Στο βάθος της φωτογραφίας, πίσω από τις εικονιζόμενες, φαίνεται το σπίτι των Μπουταλαίων, όπως σωζόταν πριν τον πόλεμο του 1940. Από το δεύτερο εξ αριστερῶν παράθυρο έγινε η απαγωγή της Βαγγελιώς.

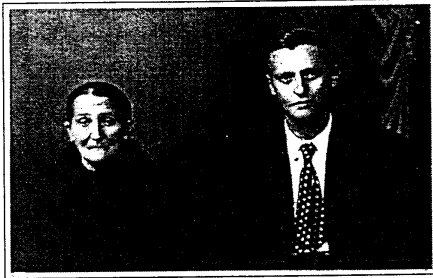
ἀπῆλθον, καὶ οὕτως ἡ λογομαχία ἔλαβε σοβαρὰς διαστάσεις, ἐν τέλει δὲ εἰς τῶν οἰνοπωλῶν λαθῶν σιδηρὰν ράβδον κατέφερον ἀλλεπάλληλα κτυπήματα κατὰ τῶν ἀποτελούντων τὸν εὐθύμῳ ὄμιλον. Τὴν στιγμὴν ἐκεῖνην οἱ Μπουταλαῖοι κατέφυγον καὶ εἰς ἄλλην μέθοδον. Δια φωνῶν:

- Κλέφταις! κλέφταις! πνάνγκασαν τοῦ κυρίου ἐκεῖνους νὰ τραπῶσιν εἰς φυγὴν καὶ νὰ διακόψωσιν οὕτως οἰκτρῶς τὸ τραγούδι τῶν.

Ἀλλ' ἐκ τῆς σκηνῆς ταύτης ἐξαφθέντες περισσότερον οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ Κωνσταντίνος, Τέγος καὶ Νούλης Μπουταλαῖοι ὠπλίσθησαν μέχρις ὀδόντων καὶ ἠκολούθησαν τοὺς τραγουδιστὰς με σκοπὸν νὰ ἐκδικηθῶσι πλέον ἐπὶ τῇ περιστάσει ταύτῃ τὴν δια τῆς ἀπαγωγῆς τῆς ἀδελφῆς τῶν κηλιδωθεῖσαν ἡμῖν τῶν. Τοὺς ἐφθασαν λοιπὸν καὶ ἀληθῆ μάχην συνήψαν μετ' αὐτῶν ἐν τῷ σκότει τῆς νυκτός. Ἀποτέλεσμα τῆς μάχης ὑπῆρξεν ὁ δι' ἀμφιστόμου μαχαίρας ἐπικίνδυνος τραυματισμὸς τοῦ Τζήμου Σαμαρά, τοῦ Στεφανῆ ελαφρῶς καὶ τοῦ Κωνσταντ. Μπουτάλα τραυματισθέντος δεινῶς κατὰ τὴν κεφαλὴν καὶ ἄλλα διάφορα τοῦ σώματός τοῦ μέρη.

Ἀνεστατώθη ἡ συνοικία ὁλόκληρος ἐπὶ τῇ συμπλοκῇ, κατάρφασε δ' ἐπὶ τόπου καὶ ἡ στρατιωτικὴ ἀρχὴ ἥτις ἀπετελείωσε τὸ αἰματηρὸν ἔργον συλλαβοῦσα τοὺς ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης ἐναπομείναντας τραυματίας καὶ ἀνεξετάτως δείρασα αὐτοὺς ἀπλεῶς. Οἱ στρατιωτικοὶ ἄθλοι, βλέπετε, δὲν θὰ λείψουν ποτέ. Καὶ τούτω περισσότερον συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐπιδείνωσιν τῆς καταστάσεως τῶν τραυματιῶν, τὸ δάρσιμον τῆς στρατιωτικῆς ἀρχῆς.

Μετὰ ταῦτα παρεσχέθησαν αἱ δέουσαι ἰατρικαὶ βοήθειαι εἰς τοὺς τραυματίας, καὶ ἰδίᾳ εἰς τὸν διατρέχοντα τὸν ἐσχατοῦ κίνδυνον Σαμαράν. Ἡ στρατιωτικὴ ἀρχὴ ἐπανέλαβε τὸν δαρμόν ἐπὶ τῆς ράχεως τῶν μετὰ ταῦτα συλληφθέντων ἀδελφῶν Κωνσταντίνου καὶ Νούλη Μπουτάλα, τοῦ Τέγου μὴ συλληφθέντος.

- Η Βαγγελιώ Μπουτάλα σε μεγάλη ηλικία και ο γιός της Λεωνίδας.

Αι τραγικαί σκηναί και αι φρικαλεότητες της στρατιωτικής αρχής συνετάραξαν ολόκληρον την πόλιν. Η ανακριτική αρχή επελήφθη ήδη ανακρίσεων."

Από τα τρία νέα πρόσωπα, ο Τζήμος (ή Τζήμας) Σαμαράς ήταν αμαξάς και είναι παππούς του συμπολίτη δημοτικού υπάλληλου Δημητρίου ή Τζήμα Σαμαρά. Ο Γιάννης Δόντας παππούς του συνταξιούχου ληξιάρχου Γεωργίου Ποντίκα, αργότερα άνοιξε ταβέρνα που βρίσκονταν στις αρχές του σημερινού πεζοδρομίου Βαλταδώρου, μεταξύ κεντρικής πλατείας της Καρδίτσας και της οδού Ιεζεκιήλ δυτικά, μέσα στην οποία και πέθανε από συγκοπή το 1916. Για τον Γεώργιο Στεφανή δεν μπορούσαμε να βρούμε άλλα στοιχεία.

Το νέο επεισόδιο, τουλάχιστον, δεν ήταν θανατηφόρο. Ο Τζήμας Σαμαράς, που τραυματίστηκε βαριά, σύμφωνα με πληροφορίες του εγγονού του, γλύτωσε, γιατί παρά το νεαρό της ηλικίας του ήταν τότε χοντρός και το μαχαίρι, με το οποίο τον χτύπησαν οι Μπουταλαίοι στην κοιλιά, δεν προχώρησε πολύ βαθειά.

Έγινε τελικά η δίκη του Τσούλια στην Λάρισα. Πλήθος Βλάχων από την Καρδίτσα πήγαν, με τα άλογα στην γειτονική πόλη για να την παρακολουθήσουν. Η Βαγγελιώ, κάτω από το αυστηρό βλέμμα των αδελφών της, δεν κράτησε την υπόσχεση που είχε δώσει στον Τσούλια και είπε στο Δικαστήριο ότι η απαγωγή έγινε παρά τη θέλησή της. Αυτό επέφερε την καταδίκη του σε μερικά χρόνια φυλακή. Όταν βγήκε θέλησε πάλι να παρενοχλήσει τη Βαγγελιώ. Η τελευταία όμως είχε παντρευτεί ένα άλλον καρδισιώτη, τον Χρήστο Ζήση Ποντίκα. Με αυτόν δημιούργησε μεγάλη οικογένεια από πέντε αγόρια (τους Λεωνίδα, Σωτήρη, Περικλή, Ζήση και Βασίλη) και μία κόρη τη Χαρίτσα.

Πέθανε σε μεγάλη ηλικία το 1943. Για τον Τσούλια Κοκκόπη έχουμε αντιφατικές πληροφορίες: Κάποιοι μας είπαν ότι πέθανε λίγο μετά την αποφυλάκισή του και άλλοι

ότι έφυγε οριστικά από την Καρδίτσα και εγκαταστάθηκε στην υπό τουρκική επικράτεια ακόμα τότε Νάουσα.

Γ. Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΤΡΑΓΟΥΔΙΟΥ

Είδαμε στα προηγούμενα, με λεπτομέρειες, τα της απαγωγής, που κατά ευτυχή συγκυρία δεν είχε ανθρώπινα θύματα. Όλα αυτά τα επεισόδια προκάλεσαν μεγάλη εντύπωση στη μικρή πόλη της Καρδίτσας και κυρίως στην κλειστή σχετικά κοινότητα των κατοίκων του Βλαχομαχαλά, αφού οι πρωταγωνιστές κατάγονταν από τη Σαμαρίνα.

Ταυτόχρονα, με αφορμή τα γεγονότα, δημιουργήθηκε και ένα δημοτικό τραγούδι. Την πρώτη αναφορά στο τραγούδι έχουμε στο δεύτερο δημοσίευμα, της 3ης Νοεμβρίου 1892, όπου οι τρεις φίλοι του Τσούλια Κοκκόπη *"Περιήρχοντο την πόλιν άδοντες το υπ' αυτών ποιηθέν και περί την εν λόγω απαγωγήν αναφερόμενον τραγούδι"*.

Το πιο πιθανόν είναι ότι ένας απ' αυτούς ή κάποιος άλλος τοποθέτησε τους στίχους πάνω σε κάποια παραδοσιακή μελωδία. Αυτή η διαδικασία ήταν συνηθέστατο στο παρελθόν. Παραδείγματα υπάρχουν πάρα πολλά, ακόμα και σε τραγούδια του πολέμου του 1940.

Δε διασώθηκε όμως η αρχική μορφή του τραγουδιού. Αυτό το συμπέρασμα βγαίνει από τους στίχους που καταγράψαμε σήμερα και που παρατίθενται παρακάτω. Γιατί περιέχουν φράσεις υβριστικές για τον Τσούλια Κοκκόπη, κάτι που φυσικά ήταν αδύνατον να τραγούδησαν οι τρεις φίλοι. Πιθανώτατα η πλευρά των "νικητών" των επεισοδίων, μετά την καταδίκη και τον εξοστρακισμό του Τσούλια, διαμόρφωσε τους στίχους εις βάρος του.

Έχουμε κάνει δύο καταγραφές στίχων από προφορικές αφηγήσεις. Στην πρώτη, τους τραγούδησε στο Ραδιοφωνικό Σταθμό του Δήμου Λάρισας ο Αχιλλέας Γκιριτζιώτης, την 19η Μαΐου 2003. Βλάχος κι' αυτός, με καταγωγή από τη Σαμαρίνα, μας είπε ακόμα ότι το τραγούδι ήτανε πασίγνωστο μεταξύ των Βλάχων και ότι χορευότανε σαν συρτός στα τρία, σ' όλους τους γάμους. Είχε διατηρηθεί στη μνήμη του μάλιστα αρκετές λεπτομερείες των γεγονότων:

*Μια Κυριακίτσα το πρωί
γινόταν ένας γάμος - Βαγγελίτσα μου.
Κινούν Μπουτιζάδες² στη χαρά
πανούν για να γλεντήσουν - Λελέ³ Βάγγιω μου.*

*Κι' αφίν' τη Βάγγιω μοναχί
για να φυλάει το σπίτι - Λελέ Βάγγιω μου.*

*Κι' αυτός ο Τσούλιας το σκυλί
σκυλί παραδομένο⁴ - Μωρέ Βάγγιω μου.
Ορμάει στο σπίτι σα θεριό
τη Βαγγελιώ αρπάζει - Βαγγελίτσα μου.*

- Δεξιά ο Τζήμας Σαμαράς με τους φίλους του Βελέντζα και Χατζιάρα. Φωτογραφία των αρχών του 20ού αιώνα.

Ο κ. Γκριτζιώτης μας αναφέρει και άλλους στίχους. Από τα λεγόμενά του όμως, προκύπτει ότι οι επιπλέον στίχοι πρέπει να ανήκαν σε άλλο τραγούδι, αφού μιλούν για γάμο της Βαγγελιώς με τον Τσούλια, με κουμπάρο τον Δεσπότη και μπρατίμια τους καλόγερους!

Μια δεύτερη καταγραφή του τραγουδιού είναι η παρακάτω.⁵

*Μια Κυριακίτσα το πρωί
κι' ένα Σαββάτο βράδυ.*

*Πανούν Μπουρτζιάδες στη χαρά
πανούν για να γλεντήσουν.*

*Κι' ο Τσούλιας το κακό σκυλί
σκυλί παραδομένο*

*Πιάνει τη Βάγγιω απ' τα μαλλιά
και στο ντορή τη βάζει*

*Άσε με Τσούλια τα μαλλιά
και πιάσε με απ' το χέρι.*

Δεν μας είναι γνωστό αν το τραγούδι "πέρασε" στην εμπορική δισκογραφία.

Τους στίχους "Μια Κυριακίτσα το πρωί κι' ένα Σαββάτο βράδυ", τους συναντάμε και σ' άλλα δημοτικά τραγούδια.

Η νύφη όμως της Βαγγελιώς, κυρία Χαΐδω Ποντίκα, με διαβεβαίωσε ότι πριν από εφτά - οκτώ χρόνια περίπου, άκουσε το τραγούδι σε ραδιοφωνικό σταθμό των Αθηνών. Δεν μπορέσαμε να εντοπίσουμε αυτή την ηχογράφηση.

Με τα παραπάνω πιστεύω ότι δόθηκε ένα σαφές παράδειγμα δημιουργίας ενός δημοτικού τραγουδιού, αλλά και των αλλοιώσεων που έχει υποστεί με το πέρασμα του χρόνου. Γιατί κάποια σημεία του θα ήταν ακατανόητα αν δεν ήταν γνωστό το ιστορικό της δημιουργίας του. Όπως για παράδειγμα η παραλλαγή που τραγούδησε ο Αχ. Γκριτζιώτης, που ενώ αποκαλεί τον Τσούλια "σκυλί παραδομένο", στο τέλος μιλάει για γάμο του με τη Βαγγελιώ.

Η αφορμή πάντως για την έρευνα ήταν η εντελώς τυχαία ανακάλυψη των δύο δημοσιευμάτων του 1892. Ας ελπίσουμε ότι στο μέλλον κάποιος άλλο ερευνητής θα ανακαλύψει και τους υπόλοιπους στίχους του τραγουδιού.

Σημειώσεις

1. Νάτσιου Δημ.: Τυπογραφεία και εφημερίδες της Καρδίτσας τον 19ο αιώνα. "Καρδιτσιώτικα Χρονικά", τόμος II, Καρδίτσα 1996.

2. Προφανώς έχουμε παραφθορά της λέξεως "Μπουτάλες" σε "Μπουτζιάδες".

3. Η έκφραση "Λελέ" είναι βλάχικη και σημαίνει "Πω - πω".

4. "Σκυλί παραδομένο", αποκαλούσε στη Θεσσαλία ο λαός εκείνον που πήγαινε με το μέρος των Τούρκων.

5. Η καταγραφή έγινε το καλοκαίρι του 2002, σ' ένα καφενεύσι της Σαμαρίνας, από τον φίλο Νίκο Πουτσιάκα. Δυστυχώς ο τελευταίος δε συγκράτησε τα στοιχεία του αφηγητή.

Ευχαριστούμε τους

- Χαΐδω Ποντίκα, χήρα του Σωτηρίου, νύφη της Βαγγελιώς Μπουτάλα.

- Ελένη Καλαντζή, εγγονή του Δημητρίου Μπουτάλα.

- Γεώργιο Ποντίκα, εγγονό του Γιάννη Λόντα.

- Δημήτριο (Τζήμα) Σαμαρά, εγγονό του Τζήμα Σαμαρά.

- Γεώργιο Γκουντάρα.

- Αχιλλέα Γκριτζιώτη.

- Νίκο Πουτσιάκα.

- Σπύρο Καραγιάννη.

- Παπαγεωργίου Γιώργο, υπεύθυνο της εκπομπής για το δημοτικό τραγούδι του Δημοτικού Ραδιοφωνικού Σταθμού Λάρισας, ο οποίος ευγενικά προσκάλεσε τον Αχ. Γκριτζιώτη για να μας πει το τραγούδι.